

BBC 22: LATSKAP, OG TIL OG MED FERIE, ER IKKE BARE AV DET ONDE

Jeg får la tommeltotter være tommeltotter en stund, i alle fall la være å tvinne dem, og samle meg om å produsere nok et åndsverk i denne serien. Først av alt får jeg ønske dere vel tilbake fra ferie. Jeg går ut fra at de fleste har tatt ut det meste, og at resten av feriedagene muliggjør et par langhelger utover høsten eller så, som ikke er dumt å ha til gode. Når det gjelder ferie, har jeg i denne spalten stort sett nøydt med meg å påpeke det skadelige ved denne ukulturen. Jeg har lagt meg lite opp i hvor folk reiser og lignende. Min tankegang er vel at all latskap, i alle fall når den varer i ukevis, stort sett er like skadelig uansett hva den mer eksakt går ut på. Jeg har likevel mine tanker om hva som er *spesielt* skadelige feriemål, i videste forstand. En av mine "favoritter", om jeg kan bruke det uttrykket, er dyreparken i Kristiansand. For det første er dyreparker dyreplageri, og er kun til for at vi skal ha noe å glo på. Pelsdyr gir i det minste varme og pene klær, for ikke å snakke om hva annet husdyrhold gir oss av livsnødvendigheter. For meg er det et mysterium at folk kan være hysteriske når det gjelder pelsdyr, men gladelig besøker en dyrepark...

For det andre foregår det et ekkelt lystspill der, det om Kaptein Sabeltann, dere vet. Sjørøveri er nemlig noe av det mest brutale mennesket har sett, når vi snakker om grov, samfunnsskadelig, organisert kriminalitet. Ikke minst måten de henrettet sine ofre på, bør vekke oppsikt. En klassiker var å skjære opp buken, spikre tarmen fast til masten, og jage stakkaren rundt masten helt til tarmen røk, selvfølgelig med ekstrem pinefull død som resultat. De som tviler på sjørøvernes bestialiteter, kan lese David Cordinglys *Under the black flag* (Harcourt Brace, 1995). Tidlig på 1700-tallet hadde sjørøverne i perioder overtak på selveste

Cordingleys glimrende bok til venstre, og den fjollete sjørøversjefen til høyre. Hadde det enda vært Storsjøen som var i bakgrunnen, men neida.

marinen, ikke minst i Karibien. Myndighetene, særlig i England, begynte for alvor å få bukt med svineriet først på 1720-tallet, etter rene sjøkrigen. Sjørøvere ble hengt i hopetall, og hang

i månedsvis ved innseilingene til blant annet London, til skrekk og advarsel for andre som hadde lignende tanker. Kanskje noen fikk litt ”motstand” mot sjørøveri? I så fall er det enda et eksempel på at atferdsanalytiske metoder ikke er nye og unike, selv om akkurat denne metoden neppe hadde oppfylt vanlige fagetiske krav. For den som leser boken, garanterer jeg at eventuelle romantiske forestillinger om sjørøveriet tar slutt før side 10. Men vi skal jo ha litt moro, også!? Jovisst skal vi det. Jeg foreslår derfor å lage et lystspill om livet i konsentrasjonsleirer under andre verdenskrig, eller fra Stalins leire i Sibir. Men for all del, jeg legger meg ikke opp i hvor folk drar på ferie, og folk som forvillet seg til pengemaskinen i Kristiansand trenger ikke å ha dårlig samvittighet for min del. Jeg gir bare et lite innblikk i min spesielle, private tankeverden. Men tankene mine får dere aldri *fullt ut*, for å vri litt på en boktittel fra 1980-tallet.

Ellers må jeg innrømme at jeg etter årets ferie har merket svært lite til de vanlige ”bivirkningene” av ferielivet. Jeg jobbet med liv og lyst fra første spadetak etter ferien! Det betyr blant annet at jeg er i full gang med høstsesongen når det gjelder å avkrefte at unge menn har asperger. Jeg gleder meg til fortsettelsen. Her før sommeren brukte jeg 25 minutter på å avkrefte at en ung mann hadde asperger, etter at han var henvist fra DPS. Også mannen selv stusset veldig på at han var henvist for noe slikt. Det er kanskje farlig å satse på ny personlig rekord, eller hva med et kvarter? Alt i alt må jeg kanskje revurdere mitt negative syn på ferie, og kanskje har jeg bare vært ute etter å bekrefte mitt image som grinebiter. Jeg er forresten pent nødt for å innta en mer positiv innstilling: Pensjonen nærmer seg, hvis jeg ikke blir sendt på evig et ferieopphold før den tid.

Uansett har dyreparken i Kristiansand vært nokså overflødig denne sommeren, i alle fall for de av oss som hører til i Odalen på en eller annen måte. I hele sommer har vi nemlig helt gratis kunnet betrakte, og til og med tatt på, noen merkelige og vidunderlige skapninger på en gård i Mø. Jeg snakker om en flokk alpakaer. Fra barndommen husker jeg særlig to vanlige uttrykk: Nr. 91 Stomperuds ”Du store aspidistra!”, og Lektor Tørrdals ”Du store alpaka!”. Inntil helt nylig visste jeg ikke hvordan en aspidistra ser ut – jeg sjekket det da jeg skulle skrive dette. Og først nå i sommer har jeg altså lært hvordan en alpaka ser ut.

Alpakaer til venstre. For ordens skyld har jeg tatt med en aspidistra til høyre.

Takket være alpakaene er ”dyrebehovet” oppfylt. Men hva med Kaptein Sabeltann? Jeg tror jeg har en løsning på dette også: En atferdsfenotyp er en væremåte som er mer vanlig

hos de som har et syndrom enn hos de som ikke har syndromet. Knappt noen fenotyper er absolutte – som regel snakker vi om en forhøyet forekomst. Også vårt kjære *Downs* syndrom er forbundet med fenotyper, uten at jeg skal gå i detaljer angående fenotyper som det er noenlunde vitenskapelig belegg for. Min ”kliniske erfaring”, som det heter ikke minst blant psykologer når empirien er tynn, sier meg imidlertid at vi kan føye en fenotyp til de som allerede er dokumentert. Nærmere bestemt tenker jeg på en sterk lidenskap for Kaptein Sabeltann. Selv kjenner jeg minst seks med *Downs* syndrom, både barn og voksne, som dyrker ham som sin store helt. Dette kan illustreres med en østerdøl som flere ganger ble stoppet på Oslo S, på vei til Kristiansand for å besøke selveste kapteinen, som om ikke dette lå innenfor hans selvbestemmelse, selv om jeg har en viss forståelse for at Kaptein Sabeltann kan innebære vesentlig skade i henhold til kapittel 4A i sosialtjenesteloven. Det kan også illustreres med en mor, som *ikke* hadde *downs*, som måtte kle seg i full sabeltannhabitt og agere selveste sjørøverlederen ute på gårdsplassen, for å lokke den håpefulle, som *har* *downs*, med seg ut i drosjen. Jeg kan nevne flere, men går ut fra at dere er overbevist. Hvis dere tenker etter, kjenner dere sikkert en eller flere med *downs* som har de samme festlige tilbøyelighetene. Da er det bare å rigge til et lite sabeltannshow etter et alpakkabesøk, når sensommermørket begynner å falle på, og dyreparksurrogatet er komplett! Det gjenstår bare å se om barna biter på. Selv er jeg ikke i tvil om hva jeg foretrekker.

Mens jeg er inne på ferie og slaraffenliv, har det slått meg at det kan være en forbindelse mellom slike former for forfall, og et faglig slogan som vi ofte har benyttet, nemlig at ”Det enkleste er det beste”. Sagt på en annen måte: Kan sloganet være en fin måte å kamuflere egen latskap på? Jeg må innrømme at tanken er temmelig skremmende, og at jeg har brukt en del energi på å tilbakevise den for meg selv. Talsmenn for sloganet har ikke minst vært Kai-Ove Ottersen og jeg, og det er lett å tilføye mange kolleger i habiliteringstjenesten som har deltatt på flere storefjellsymposier med en slik tittel. Jeg er mer usikker på om særlig mange andre kan ha nådd fram til en slik faglig innsikt.

Jeg må vedgå at det taler imot oss at vi har sans for det gode liv. Som til dels godt voksne menn, begynner vi vel også å få et visst preg av å nyte ting som kan være både usunne og syndige. En annen måte å si det på kan være at vi ikke sliter oss ut i utreningsmål, eller bruker særlig energi hvis det ikke ligger solide forsterkere på lur. Men betyr dette at vi går for langt i ”energisparring” i møtet med klienter? Nei og atter nei! Det beste beviset på dette er at vi faktisk klinker til i situasjoner der det trengs en omfattende innsats. Å gjøre ting litt enkelt, i alle fall innimellom, har også en stor fordel: Vi rekker over mer. Og jeg kan røpe at noe av motivasjonen bak sloganet er at vi har sett oss nokså lei på svært tidkrevende behandling som har kastet heller lite av seg, som *andre* har utført. Det har jeg jo vært inne på noen ganger...

Denne forhåpentligvis svært overbevisende forsikringen forhindrer ikke at direkte latskap, eller en generelt sedat stil, for å si det litt penere, faktisk kan være svært terapeutisk, særlig i det daglige arbeidet i tjenestetilbudet for folk med utviklingshemning. Jeg tenker blant annet på en klient jeg hadde for noen år siden. Klienten var en ung mann med *Downs* syndrom som likte å vekke oppsikt på måter som kanskje ikke var helt akseptable. Det var ikke hans feil: Atferden var i høyeste grad lært, ikke minst ved at personal, kanskje til og med av et visst kjønn, reagerte som skremte høns, og altså ikke haner, akkurat slik han ønsket, når han fant på ulike rampestreker. Den som hadde aller best ”tak” på min kjære klient, var en tidligere bygningsarbeider, tror jeg det var. Jeg så ham aldri i aksjon i hans gamle fag, og for alt jeg vet kan han ha vært et arbeidsjern uten like, skjønt jeg hadde nok mistanke om det motsatte. Som miljøarbeider var det i alle fall ingen fare for at han slet seg ut. Tiden på dagsenteret, der min klient hadde fem fulle dager i uken, gikk stort sett med til at de to herrene lå på hver sin sofa og så på TV, gjerne en kanal som viste musikkvideoer kontinuerlig. Min klient gjorde aldri mine til å utagere. Det ville nemlig ha vært fullstendig dødfødt. Om så en bombe hadde gått av, hadde ikke miljøarbeideren så mye som hevet et

øyenbryn. Garantert ingen fare for ”feilforsterkning” der i gården! Rettere sagt var det vel ingen fare for forsterkning av noe som helst. At miljøarbeideren var fornøyd med tingenes tilstand kom til uttrykk i følgende utsagn: ”Du veit det, Holden, det ér jo itte noe finere jobb enn dette her”. Neppe noen ideell situasjon, men bedre enn den hadde vært, og det hører med til historien at klienten ikke hadde verdens beste helse.

Det enkleste er det beste, eller? I alle fall kan det være glimrende miljøarbeid å holde seg i ro, om enn i litt sære situasjoner. (Bildet har ingen sammenheng med person som omtales i teksten.)

Det verste er at sedativitet, eller rett og slett ro, *kan* ha mye for seg i miljøarbeid. Noen av våre brukere får sin problematferd utløst av stress og mas, og slipper unna hvis de utagerer. Noen får lyst til å gjenta positivt forsterket atferd når personalet overreagerer. For alle disse kan det være av stor verdi å være omgitt av miljøarbeidere som ikke kaver i utrengsmål. Noen ganger burde vi kanskje til og med avertere etter bygdas største latsekker når vi bygger opp tilbud for tjenestemottakere som virkelig kan lage ”action”. Kanskje latskap er en så verdifull egenskap i noen situasjoner at det bør få en egen forelesningsrekke på studiet i Relasjonskompetanse (og atferdsanalyse) ved Høgskolen i Lillehammer? Jeg lar Kai-Ove vurdere den saken – han befinner seg jo høyt oppe i det systemet, og har de rette kontaktene.

Også blant terapeuter kan en viss latskap, utover at ”Det enkleste er det beste”, være av verdi. Tenk på alle de gangene behandling kan virke mot sin hensikt. Hvis vi er for late til å utføre behandlingen i utgangspunktet, unngår vi jo bortkastet eller direkte skadelig behandling. En annen ting er at vi også hadde gått glipp av *god* behandling, og at det kanskje ikke hadde vært noen vits å ansette vedkommende i det hele tatt, men nå skal jeg ikke problematisere dette for mye.

Andre ligger definitivt *ikke* på latsiden, men viser en verbal produktivitet som kan ta pusten fra de fleste. Jeg tenker på ekspertene som skal fortelle oss hva som er fornuftig å gjøre på viktige områder i livet, sånn rent psykologisk, eller atferdsmessig. Det er vel særlig tre områder ekspertene opptrer på. To av dem er barneoppdragelse og hvordan det er å være i parforhold, enten folk er på vei inn eller ut av et forhold, eller vurderer å bli i et forhold i påvente av noe bedre. Det tredje er jo klassikeren om hva man bør gjøre når det har skjedd en katastrofe eller krise. Angående det siste kranglet man lenge om det skulle føyes –psykologi eller –psykiatri til de to ordene som begynner på k, uten at jeg kan si sikkert hva det endte med. Det er neppe noen bombe at jeg blar forbi blad- og avissider som handler om disse temaene, og at jeg slutter å lytte, eller skifter kanal, når temaene er på radio eller TV. Den som tror at jeg synes at A-magasinet er flotte greier, må tro om igjen. En grunn er nok at oppdragelse og samliv på tidsriktig vis fyller en stor del av sidene.

Mange atferdsanalytikere har visst irritert seg over Jesper Juul, som har vært en gjenganger på barneoppdragelse. Jeg leser ham altså ikke, og slipper derfor å irritere meg. Hvis jeg hadde lest ham, så hadde nok jeg også irritert meg, og mest over synsing på strak arm om hva det skulle være – der i gården er det svar på det meste. Såpass kjenner jeg ham altså! Noen atferdsvenner har irritert seg over spark som han har langet ut mot atferdsanalyse. Jeg er nok i eldste laget til å irritere meg over slikt. Skjønt det har ikke bare med geriatri å gjøre, men like mye med habituering: I årenes løp blir man vant til mye, og reagerer i alle fall mindre *emosjonelt*.

Jeg har følgende råd til atferdsungdommen: La ham og andre synse i vei. Hvis han skriver noe tøv om atferdsanalyse, prøv å få slippe til med et innlegg, enten på trykk eller i kommentarfelt. Hvis dere ikke prøver slike muligheter, men klager over hvor fæle han og andre er med oss atferdsanalytikere, må dere bare klage for meg. Hvis man virkelig forstår at noe er tøv, så forstår man også hvordan det kan besvares.

Både Juul og andre, kanskje til og med vi selv også, benytter fra tid til annen noe så menneskelig som stråmannstaktikk. Hva betyr det? Jo, å skyte på en virkelig mann er straffbart. Men å skyte på en stråfigur av den samme mannen er noe helt annet, både strafferettslig og på andre måter. Det siste er derfor tryggere. Overført på ytringer og debatt, er det selvfølgelig lettere å debattere mot et konstruert bilde av en motpart, enn mot en virkelig motpart. Den mest klassiske stråmannsstrategien er å utstyre motparten med meninger som den ikke har, og som er lette å angripe: ”Dytt den andre en mening på, hvis galskap alle kan forstå”.

Jesper Juul, en kjekk kar som har kommentert atferdsanalyse. Og at barneoppdragelse kan by på mange feller, som i situasjonen til høyre, er vi vel enige om. Mamma nekter, så de går og spør bestemor!

Hvordan håndterer vi slikt? Hold dere til saken, og gå ikke i samme felle som den andre. Ikke hiss dere opp, og ikke prøv å ta rotta på den andre. Vær enig, og gi komplimenter, der det er dekning for det. Ikke alt som de mener, er dumt. Vær imøtekommende og sjenerøs, i det minste på det generelle. Få fram poenget, uten å provosere den andre til å bli usaklig, eller til å fortsette diskusjonen i det uendelige. Husk også at vi primært skriver til et publikum, og ikke til personen selv. Det gjør det enda viktigere å opptre klokt. Selv har jeg deltatt i mange debatter, for ikke å si at jeg har startet noen. En del ganger virker det som det har gått riktig bra, uten at jeg er utlært. For tiden diskuterer jeg hjernens rolle, i Tidsskrift for Norsk Psykologforening! Det kommer jeg kanskje tilbake til.

Selv ”sliter” jeg vel så mye med alt som dreier seg om samliv, som må være enda mer komplisert enn barneoppdragelse. Det dreier seg tross alt om voksne mennesker som bestemmer hvordan de skal leve, selv om barn i våre dager på mange måter har fått voksnes rettigheter. Floraen av større og mindre vansker er enorm. I og med at det finnes et utall av mer eller mindre gode løsninger, for ikke å si dårlige, på alle psykologiske problemer, så blir det et mylder av synspunkter på hva man kan gjøre. Jeg tror at man kan bli ganske forvirret av alle løsningene og betraktningene som de verbale ekspertene presenterer på løpende bånd.

Kompliserte situasjoner som jeg er sjeleglad for at jeg ikke skal gi råd i. Bildene fant jeg på Internett. I forbindelse med det ene kom det opp en reklame der det sto: ”Date sexy russian women”. Ellers takk! Det hadde vel blitt kort vei til parterapeuten...

Den mest sympatiske delen av ekspertindustrien er etter min mening de som uttaler seg når det har skjedd noe riktig galt. Men også her blir det mye synsing. I tillegg blir jo rådene temmelig generelle: ”Snakk med barna, men ikke for mye, og heller ikke for lite.” Selv om folk har vært i den samme ulykken eller hva det skulle være, har de vel høyst ulike behov?

Alt i alt mener jeg at ekspertrådene er av liten verdi. Jeg tror at de gis på områder der det er nærmest umulig å bli ekspert. Temaene er for kompliserte til å etablere kunnskap som er særlig mer brukbar enn folks mer eller mindre sunne fornuft. Hvis det er en trøst, så er det også bortimot umulig å bli vinekspert, i den grad det dreier seg om å smake seg fram til hvor viner kommer fra. Og dere kjenner vel apen som ”jobber” som aksjerådgiver i Amsterdam? Man skriver navn på aksjer på bananer, og ”plasserer” penger på de aksjene som står på bananene som apen tar for å spise. Apen gjør det like bra eller dårlig som profesjonelle aksjefolk! I reklame for sparing i aksjefond står det gjerne at målet er at fondet skal følge verdiutviklingen på børsen, eller noe i den retning. Dette setter man høyt gasjerte forvaltere til å sørge for. Men skulle man ikke oppnå det samme ved hjelp av tilfeldig spredning av pengene som man plasserer, slik apen gjør?

Selv er jeg lite overrasket over ”ekspertenes” magre ekspertise. Det skyldes nok en skepsis som har kommet med årene, og kanskje *litt* peiling på hva det går an å bli ekspert på og ikke. Hvis jeg har nevnt Robyn Dawes’ bok *House of cards*, om særlig psykologers til dels falske ekspertstatus, så har dere herved fått en ny påminnelse. Ett problem for ekspertene er at de befatter seg med temaer som også folk flest er mye borti, og dermed kan ha en berettiget mening om. Det blir nesten som å lære folk å spise og kjøre bil, som de aller fleste kan. Folk flest er ikke født i går, og kjenner andre som heller ikke er det. De har dømmekraft, og bør kunne stole på seg selv og komme fram til fornuftige løsninger. De som befinner seg lavere på ressursstigen, har neppe særlig utbytte av mediasynsingen uansett.

Alt i alt tror jeg derfor at jeg foretrekker ren og skjær latskap framfor faglig aktivitet som lett blir mye skrik og lite ull.

Snart er det valg. For meg blir det Vårt Parti, eller VP, selv om partiet egentlig forsvant på 1960-tallet. Det vil si, det både oppsto og forsvant på 1960-tallet, sammen med sin dynamiske leder, presidentkandidat Leif Sonell. ”Norge i vekst og hell, fremgang med Leif Sonell”, lød det, til tonene fra filmen Doctor Zhivago. Nå som partiet er borte, består muligheten i å føre opp gamle VP-folk på andre lister. Bakgrunnen for min stemme er enkel: Alle andre partier har i alle år behandlet atferdsanalyse stemoderlig. Nærmere bestemt er atferdsanalyse overhodet ikke nevnt i deres programmer. Det kan ikke bli verre! Derfor må det være riktig å gi VP en sjanse. Dere andre må gjerne stemme noe annet, hvis dere tror at det gavner vår sak. Godt valg!

Sonell inn på slottet!

Rimeligere hjemmeinnredning!

Alle meningsmålinger lyver!

Oppreisning for kaptein Dreyer på stubben!

Med Leif Sonell for en krympefri regjering!

VP ønsker ikke noe nytt Dynekilen!

Arendal for arendalittene!

Testing av Forbrukerrapporten!

Noen slagord fra VPs valgkamp i 1967. Vi må kanskje lese litt mellom linjene, men for meg gir dette *håp*. Spesielt den med å unngå reprise av slaget i Dynekilen, der Tordenskiold i 1716 tilintetgjorde den svenske flåten, viser ekte vilje til å komme andre i møte.

19. august 2011

Børge Holden

PS

Jeg bruker søkeord og greier, men det er vanskelig å unngå helt at mer eller mindre gode poenger og bilder brukes om igjen. Da er det bare å beklage, og vanskelig å garantere at det ikke skjer igjen.